

látatja a főnöknő s környezete magánéletét; 2. néhány alakjának sikerült rajzával; 3. a befejezés indokolt s mégis váratlanul ható tragikus mozzanatával s 4. a stílus közvetlenségével. Hegyi Ilona jól látja meg a kis szőnyegszövő műhely életében is napjaink legfőbb társadalmi adottságát: a mindegyre élesedő osztályellentéteket, s érdeme éppen az, hogy regényének fordulatai során ez utóbbit mozgási teljességében (lappangásának és feltörésének mozzamataiban) mutatja meg, kompozíció-érzékkel, izléssel, minden torzítástól mentesen s ép' ezért életességét-hatását. Am a „Szövőlány“ ennek ellenére nem tudatosan aktívizáló progresszív műve. Szellemtartalma — viszonylag bármennyire haladott is — eklektikus, s inkább humanista, mint progresszív. Írói szándéka nem mindenütt félreérthetetlenül határozott és világos. Ezért Hegyi Ilona felfogása, munkamódszere még bírálatra szorul s egyelőre lehetetlen a progresszív regény írók maroknyi táborába sorozni. Hisz' a progresszív író távolról sem az teszi pl., hogy a proletárokról ír, vagy maga is proletár származású. Ehhez súlyosan ellenőrzött világnézeti vállalás s ettől elmaradhatatlan konkrét célkitűzés is tartozik, amiknek manifesztálódniuk kell írásában. Hegyi I. regényének munkásnői kispolgármunkáltatásúak. Ez rendben is van. Ez így valóságos is. De nem volna valószerűtlen az sem, ha pl. egyetlen egy világnézeti érett akadna köztük. T. i. napjainkban ilyen csoda is megesik. Hegyi I. regényében az egyetlen Rózsiban dereng valami ebből. De végül is ép' ő követ el öngyilkosságot, (a szerző világnézeti fejletlenségének megfelelően) s közben egyszer sem emelkedik a kezdetleges gondolkodás színvonalára fölé. A rokonszenvesnek feltüntetett főnöknő beszél egyszer a munkanélküliségről s ekkor ragyogó okfejtéssel egyetlenleges fölmentést ad a jámbor s ártatlan tőkéseknek, ellenben hamisítatlan főnöki bösességgel az orosz dömpingben találja meg a munkanélküliség magyarországi állapotát; másszor meg a háborúról csevegvén, utópisztikus elképzelésekről, szeretetre-nevelő iskoláról csacsog s Hegyi Ilona még azt is elmulasztja, hogy legalább egy-egy mondattal valóban valóságghú álláspont-ról essék szó. — Mi ez? Megalkuvás? Vagy a szerző eklektikus ideológiájának tükröződése? Vagy talán az ilyesmit már ellentétnek érezte volna „művészi“ lelkiismeretével, ahogy mondani szokás. Félt talán, hogy rásütik a „propaganda“ jelzőt?... Nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani. Annyi azonban kétségtelen, hogy ha Hegyi Ilona valóban fejlődni akar s nem közömbös neki az emberiség holnapja sem, ha tehát igazán haladó és korfelelős művésszé akar válni, akkor szeltemben meg kell változnia.

(Budapest)

Gereblyés László

AZ IRODALOM VÁLTOZASAI címszó alá rengeteg tünetet sorolhat az utolsó évek kulturkrónikása. A mai erdélyi magyar nemzetiségi tudat pl. erőteljesen felduzzasztotta az irodalmi termelést, anélkül azonban, hogy ez alá az új irodalom alá egyuttal megteremtette volna a szerves irodalmak hordozóját: a megfelelő kiadó és felvevő szerveket, ez utóbbi alatt a szervesen nőtt, állandóan-vásárló könyv olvasó réteget értve. Kinőtt itt és él, sőt már hagyományokkal rendelkezik az önkiadás és az önforgalomba hozás irodalma, ami utóbbi önverbuvált olvasóréteget jelent. Mi az irodalmi, társadalmi, kortörténelmi értelme ennek a tünetnek? Korántsem „erőszakolt“ példánul. Természetes következménye ez sajátos erők összejátásának. Ez az irodalom egy konkrét magyar társadalmi réteg tudatfőmálójának az irodalma. Annak a kispolgári rétegnek ujságíró, tollforgató képviselői szólalnak meg így, akiket az erdélyi polgári irodalom pár kiadó-

szerve, többek közt osztályvonatkozások miatt, „távo” tart magától, miután ez a tollforgató réteg egyebek közt nem az ő osztályillúzióit szolgálja. Hogy ez a távotartás u. n. esztetikai okokból is történik, ez a konkrét helyzeten nem változtat, sőt a konkrét helyzetre világít, hogy ez az irodalom ellenére a kizárólag önmagát tekintő irodalomnak — lehet, él, sőt ahogy mondani szokták „virágzik”. Virágzik a virágok természetességével, alulról ható nedvekből, a kispolgárság esztetikai nivót alig követelő igényeiből, némi pluszsal is rendelkezve a „hivatalos” irodalom jelenségeivel szemben. Ez a plusz a korszerűsége való törekvés. Persze ez a korszerűség szociológiai értelemben korántsem valódi. Viszont a kispolgár, indítékainál fogva, ebben a vonatkozásban nem is kíván igazi valódiságot. Ez a másodlagos korszerűség fűti Zomora S. János utópisztikus regényét (Az utolsó orkán, Kolozsvár, 1934) a „haldokló világról.” Ez a korszerűség jelenik meg a zsidókérdés súrlásával Szabó Imre regényében (Toledó, Kolozsvár, 1934). Korszerű kérdéseket vet föl A földalatti hármak című kollektív-regény, aminek a fejezeteit kilenc erdélyi író bonyolította. (Ennek a könyvnek szociológiai vonatkozását az előszavát író Tamási Áron tisztázza.) A korszerűség a szorgalmazásában nem hiányzik az erdélyi irodalmi megnyilvánulások e vonaláról a költők sem. Salamon László, tragikomikus eposza (Rettenetes Adolf, Kolozsvár, 1934) Hittelen keresztül talál korszerű témát. A korszerűség vonatkozását csak Gara Ákos kötete (Napkelteől napnyugtáig, Kolozsvár, 1934) kerüli meg az újabban megjelent könyvek közül. Ez a kötet azonban egy élet eredeti és fordított munkájának a szemelvénye s formailag félreismerhetetlen rajta a korbélyeg. — Jellemző vonás az a korszerűség s nem véletlen, hogy ez a vonatkozás (ha nem is valódi kiképzésben, de) jelentkezik ezekben a kiadványokban. Jelentkezik, mert az önkiadás vonaláról ez az irodalom szükségszerű érzékenységgel keresi a közönséget, vagy legalább is azokat az eszméket, amelyek felfogása szerint megközelítendő olvasó rétegében élnek. Sajátos irodalom ez. Az u. n. kritikusok nem vesznek tudomást róla, a könyvkereskedő nem árulja, az irodalmi társaságok nem törődnek vele, olvasója nem azzal a káprázattal veszi kézbe, ahogy a fémjelzett kiadó, vagy irodalmi tömörülés kiadványát. Mégis van. Energiák terméke. Nyomdák és szerzők (főleg nyomdák) jövedelme. Ideológiai és szociológiai vonatkozásaiak teljes tisztázása a polgári irodalom mai szakaszának értelmezése szempontjából is mindinkább halaszthatatlan.

(Nagyenyed)

Bolyai Zoltán

LAPOK, FOLYÓIRATOK

OLASZ AKTUALITÁSOK

A fasiszta folyóiratok kedvence témája az „új kultúra”. Az *IL SAGGIATORE* pl. egyre másra előveszi. Legutolsó számában olvasuk: „az új kultúra nem türelmes. A modern embernek abszolút módon kell bízni azokban az eszmékben, amiket kifejez; nem ismerheti el, hogy más eszme... helyes lehet... Az elmondottak alapján állíthatjuk, hogy az új kultúra konstruktív. De meg kell rögtön jegyezni, hogy a „konstruktivitás” diplomáját csak azoknak adhatjuk ki, akik orthodox módon haladnak a rendszeresség nagy útján, akik úgy építenek, ahogy azt az elismert Egyház nál láttuk...”